13.3.2025

Maa- ja metsätalousvaliokunta perjantai 14.03.2025 klo 09.00 / VNS 8/2024 vp / Asiantuntija-pyyntö

Maaseutupolitiikan ”Maaseudun asuttavuus, asuminen ja kotoutuminen maaseudulla” -verkoston (MaalleKo) lausunto Kulttuuripoliittiseen selontekoon https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_8+2024.pdf

Kulttuuripoliittinen selonteko strategiana ja toimintasuunnitelmana kulttuurin säilyttämiseksi, uudistumiseksi, elinvoimaisuuden sekä kulttuuri- ja luovien alojen toimintaedellytysten vahvistamiseksi on maaseutupoliittisesti tärkeä. Haluamme kiinnittää maaseutunäkökulmasta huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin.

1) On hienoa, että selonteossa on tunnistettu alueelliset erot kulttuuripalvelujen saatavuudessa ja huomioitu Suomen alueellisen erilaisuuden heijastuminen kulttuuripolitiikkaan ja kulttuuri-investointeihin. On hyvä, että selonteossa korostetaan **paikalliset tarpeet huomioon ottavien uusien rakenteiden ja rahoitusmallien tarvetta** (s.19). Tämä on tärkeää. Yhdenmukaiset linjaukset eivät välttämättä johda alueellisesti yhdenvertaiseen lopputulokseen. On tärkeä tunnistaa ja huomioida kaupunki- ja maaseutualueiden toimintaympäristöjen erot ja erilaiset toimintalogiikat. Tähän liittyen osana kulttuuripoliittisia suunnitelmia ja päätöksiä valtionhallinnossa ja kunnissa tulisikin toteuttaa systemaattisesti **maaseutuvaikutusten arviointia (MVA)**. MVA on joustava ja osallistava työkalu, joka auttaa tekemään hyväksyttävämpiä päätöksiä. Osallistamalla asukkaita ja muita toimijoita arviointiin saadaan esille piiloon jääviä vaikutuksia sekä vaihtoehtoisia ratkaisumalleja toimintatavoista ja yhteistyömahdollisuuksista, joita ei esimerkiksi voida tunnistaa tilastotietojen pohjalta. Tällä voi olla ratkaisevaa hyötyä esimerkiksi suunniteltaessa kulttuuripalvelujen saatavuutta maaseutualueille. MVA voidaan yhdistää muihin arviointeihin.

2) Maaseudulla kulttuuritoimintaa tehdään pitkälti itse omaehtoisena toimintana, jolloin sen osalta korostuu kolmannen sektorin tekeminen. Tähän tulee osoittaa tarvittavat resurssit. Kulttuuritoiminnan **rahoitusta** tulee suunnata myös **maaseudun kylien ja yhdistysten kulttuuritoimintaan**, sekä **kehittää kulttuuritoiminnan tilastointia** niin, että maaseudulla toimivien yhteisöjen ja järjestöjen/yhdistysten kulttuuritoiminta tulee näkyväksi.

3) Kirjastot ovat kuntien käytetyin vapaa-ajan kulttuuripalvelu. Kirjastot tavoittavat myös suuren osan maaseudun asukkaista ja ovat tärkeitä kohtaamispaikkoja ja monipalvelupisteitä. **Kirjastoverkon ylläpitäminen ja kehittäminen monipalvelukeskuksina sekä kuntien välisenä yhteistyönä** tukee kulttuurin saavutettavuutta maaseutualueilla. Osana tätä on tärkeää **ylläpitää ja kehittää myös kirjastoautoja,** sillä kirjastoautot ovat tärkeä osa kirjastopalvelujen saavutettavuutta erityisesti maaseudulla ja haja-asutusalueilla. **Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee edelleen myöntää valtionavustusta kirjastoautojen hankintaan.**

4) **Kansalaisopistoilla on erityisen tärkeä rooli maaseudun kulttuuri- ja oppimisympäristöinä**. Ne tukevat asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta sekä täydentävät monipuolisesti muuta koulutustarjontaa kuten kulttuurikasvatusta. Kansalaisopistokoulutuksen saatavuus ja rahoitus

maaseutualueilla tulee varmistaa ja samalla kehittää kansalaisopistojen toimintaa hyödyntäen mm. digitaalisuutta ja uudenlaisia yhteistyömuotoja. **Kansalaisopistojen rahoitus maaseutualueilla tulisi palauttaa aiemmalle tasolle.**

5) **On huomionarvoista, että kulttuuritoiminta** kuten kesäteatteritoiminta **luo maaseudun paikallisyhteisöissä usein yhteisötalouden perustan**, jonka vipuvoimalla alueiden elinvoimaisuutta kehitetään myös laajemmin. Yhteisötalous eli solidaarisuustalous viittaa talousmalliin, jossa pääoma tai liikevoitto eivät ole itseisarvoja sinällään, vaan niiden rooli on välineellinen ja perimmäisiä päämääriä palveleva. Taloudellinen toiminta perustuu paikallisuuteen ja yhteisöllisyyteen ja toiminnan päämäärät kietoutuvat ennen kaikkea pyrkimyksiin vastata sosiaalisiin tarpeisiin kuten yhteisön hyvinvoinnin ja kestävän kehityksen edistämiseen. Esimerkkejä yhteisötalouden toimijoista ovat osuuskunnat, yhteiskunnalliset yritykset ja voittoa tavoittelemattomat järjestöt.

6) Tavoiteltaessa ”kulttuurin kukoistavaa toimintaympäristöä” tulee huolehtia, että **yhteiskäyttöisiä tiloja** on saatavilla kohtuuhintaan maaseutualueilla. Esimerkiksi **tyhjien käytöstä poistettujen julkisten tilojen joustavampi muuntautuminen luovan toiminnan keskuksiksi** tukisi kulttuuripoliittisia tavoitteita kuten kulttuurialan toimintaedellytyksiä vahvistua kansantaloudellisena toimialana.

7) On huomionarvoista, että kulttuuri on usein se, mikä tuo ihmisiä yhteen ja minkä äärellä ihmiset kohtaavat. Kulttuuri on lähtökohtaisesti yhteisöllistä toimintaa ja tukee näin luontevasti **yhteisöllisen ja henkisen resilienssin ylläpitämistä ja vahvistamista**. Kulttuuri on myös tekijä, mikä luo alueille imagoa ja vetovoimaisuutta ja tätä kautta luo mahdollisuuksia esimerkiksi ”luovan luokan” yhteisöjen ja kulttuurimatkailun kehittämiseen. Kulttuurin rooli paikallisessa ekosysteemissä hyvinvoinnin ja elinvoiman ruokkijana tulisikin ymmärtää nykyistä kokonaisvaltaisemmin ja kehittää osana tätä myös **yritysyhteistyötä** kulttuuritoiminnan rahoituspohjan vahvistamiseksi.

Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto[1]
Tarja Lukkari, erityisasiantuntija, tarja.lukkari@kamk.fi
Mari Kattilakoski, erityisasiantuntija, mari.kattilakoski@uef.fi
Kaisu Kumpulainen, asiantuntijaryhmän jäsen, kaisu.kumpulainen@jyu.fi
Veli-Matti Karppinen, asiantuntijaryhmän jäsen, veli-matti.karppinen@kajaani.net

MAASEUTUPOLITIIKKA
LANDSBYGDSPOLITIK

MaalleKo
Maaseudun asuttavuus, asuminen ja kotoutuminen maaseudulla

[1] MaalleKo-verkosto on yksi Maaseutupolitiikan neuvoston rahoittamista teemaverkostoista. Sen tehtävänä on tukea ja edistää maaseudun asuttavuutta, maaseudulla asumisen edellytyksiä ja houkuttelevuutta sekä uusien tulijoiden kotoutumista maaseutualueille.